

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
The Journal of Social Sciences Institute
Sayı/Issue: 39 – Sayfa / Page: 51-76
ISSN: 1302-6879 VAN/TURKEY

Makale Bilgisi / Article Info
Geliş/Received: 19.01.2018 Kabul/Accepted: 27.02.2018

**IAN MCEWAN'IN *SOLAR* VE RACHEL CARSON'IN *SESSİZ*
BAHAR ROMANLARININ EKOLEŞTİREL BİR BAKIŞ
AÇISIYLA İNCELENMESİ¹**

***AN INVESTIGATION OF IAN MCEWAN'S SOLAR AND
RACHEL CARSON'S SILENT SPRING FROM AN
ECOCRITICAL VIEW***

Prof. Dr. Hasan BOYNUKARA

Namık Kemal Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
boynukarahasan@yahoo.com

Burcu TÜTAK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü
tutak.brc@gmail.com

Öz

Bu çalışmanın amacı Amerikan edebiyatından Rachel Carson'ın *Sessiz Bahar* (1962) ve İngiliz edebiyatından Ian McEwan'ın *Solar* (2010) adlı eserlerin ekoeleştirel bir bakış açısıyla karşılaştırmalı bir yöntemin kullanılarak incelenmesidir.

Çalışmamıza konu olan yazarlar, günümüzde çevresel tahribatların ve doğaya verilen zararların boyutlarını ortaya koymada etkili bir yol olarak ortaya çıkan ekoeleştirelin olanaklarını kullanmışlardır. Bu nedenle çalışmamızın birinci bölümünde ekoeleştirel kuramının tanımı, tarihsel içeriği ve ekoeleştirel yaklaşımlar üzerinde durularak kurama ilişkin kavramsal bir alt yapı oluşturulmuştur. Diğer bölümlerde ise ekoeleştirelin yöntem, teknik ve

¹ Bu makale, "Ian McEwan'ın *Solar* ve Rachel Carson'ın *Sessiz Bahar* Romanlarının Ekoeleştirel Bir Bakış Açısıyla İncelenmesi" başlığıyla Prof. Dr. Hasan Boynukara danışmanlığında, Burcu Tütak tarafından 2018 yılında tamamlanmış olan ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığı tarafından SYL-2016-5441 numaralı proje olarak desteklenen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

bakış açısına göre incelenen romanlardan elde edilen veriler tasnif edilmiştir. Buna göre *Sessiz Bahar* ve *Solar* edebi metinlerde çevreye insan faktörüyle gelen tahribatın yanı sıra çevre sorunlarına bağlı insanın ödediği bedellere de dikkat çekilmesi gerektiği düşüncesinden yola çıkmaktadır.

Çevresel nedenlere bağlı sağlık sorunlarının gittikçe ciddileştiği günümüzde Rachel Carson ve Ian McEwan'ın yaptığı uyarılar gelecek kuşaklar için oldukça önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışmamızın asıl önemi, çevreye karşı oldukça duyarlı olan bu iki yazarın hangi çevresel sorunlara değindiklerini ve bu sorunlara karşı ne gibi çözüm önerileri geliştirdiklerini tespit etmektir. Ayrıca ortaya koyacağımız bu çalışma; çevre, çevresel sorunlar ve ekoeleştirme ile ilgili yapılan diğer çalışmaları destekleyeceği gibi bu alanda çalışacak araştırmacılar için önemli bir kaynak niteliğinde olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Amerikan ve İngiliz edebiyatı, Ekoeleştirme, Rachel Carson, Ian McEwan.

Abstract

The aim of this study is to examine Rachel Carson's *Silent Spring* (1962) from American literature and English Ian McEwan's *Solar* (2010) using a comparative method from an ecocritical view.

The authors of this work have used the possibilities of ecocriticism, which now appears to be an effective way of revealing environmental damages and the extent of damage to nature. For this reason, in the first part of our study, a conceptual substructure was established regarding the definition of eco-theory, historical content and ecocritical approaches. In the other parts, the data obtained from the novels examined according to the method, technique and point of view of the eco-theory are classified. According to this, in the *Silent Spring* and *Solar* literary texts, besides the damage caused by the human factor to the environment, it also comes to mind that it is necessary to draw attention to the price paid by the people due to environmental problems.

Health problems due to environmental reasons are becoming increasingly serious, and the warnings of Rachel Carson and Ian McEwan have great importance for future generations. The main advantage of our work in this context is to identify the environmental issues that these two writers are very sensitive to the environment and to determine the solutions they have developed against these problems. On the other hand this study will also support the environmental issues and other works on eco-efficiency, so it will be an important resource for researchers of this area.

Keywords: American and English literature, Ecocriticism, Rachel Carson, Ian McEwan.

Giriş

İnsan, tarih boyunca çevresiyle etkileşim hâlinde olarak, yaşadığı çevreyi; zamanın ve tekniğin sunduğu imkânlar ölçüsünde, kendisine en uygun şekilde dönüştürür. İnsanın bu dönüştürme ve değiştirme gereksiniminin yalnızca güven ve barınma ihtiyacıyla ortaya

çıkıldığını söylemek yanlış olacaktır. Zira hızlı nüfus artışı, büyük ölçekli sanayi tesislerinin inşa edilmesi ve özellikle de en az maliyetli üretimin gerçekleştirilmesi düşüncesi zaman içerisinde insanın çevreyi pervasızca tahrip etmesiyle sonuçlanır.

Çevreye verilen zararın sürekli artışı, bir süre sonra dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşamı tehdit eder hâle gelir ve bu tehdit süratle yayılmaya başlar. Kötü gidişatı sezen insan, söz konusu tahribata dikkat çekmek ve türünü bekleyen kötü sona işaret etmek için çeşitli yöntemler geliştirir. Söz konusu yöntemlerin başında basın ve yayın organları yoluyla, çevreye verilen zararların yol açtığı tehlikeler, nesli tükenen hayvanlar, kuruyan, zehirlenen akarsular veya içme suları, tahrip edilen orman alanları vb. sonuçların istatistiksel verilerle sunulması gelmektedir.

Günümüzde çevresel tahribatların ve doğaya verilen zararların boyutlarını ortaya koymada etkili bir yol olarak ortaya çıkan eylem araçlarından biri de edebiyattır. Zira pek çok edebi türde çevre ve çevre sorunları ele alan edebiyat, günümüzde çevreye ilişkin duyarlılığı geliştirmede önemli bir araç olarak varlık göstermektedir.

Edebiyatın son yüzyılda çevresel sorunları dile getirme ve bozulan, tahrip edilen ekolojik sistemin yeniden onarılmasını sağlamakla ilgili yüklendiği işlev; Derin Ekoloji, Toplumsal Ekoloji, Ekofeminizm ve Ekopsikoloji gibi çeşitli yaklaşımların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu yaklaşımların en önemli tezahürü ise çevreci eleştiri veya ekoeleştiri olarak da bilinen 'Ecocriticism'dir.

Çevre sorunlarını somut kanıtlarla ortaya koyarak doğanın bilimsel bir gerçeklik olarak kabul edilmesini sağlayan ekoeleştiri, insan-doğa ilişkisinin yeniden tanımlanmasına ve düzenlenmesine ağırlık verir. Buna göre ekoeleştirel düşünceye göre edebiyatın en önde gelen temel amacı insanın doğayla olan ilişkilerini tekrar gözden geçirme olanağını sağlamak, ekolojik bilinçlendirme oluşturmak ve bu yolla kötü muameleye maruz kalan, bilinçsizce yok edilen doğanın yeniden kendine gelmesini sağlamaktır. Aslında çevreci eleştirinin temel düşüncesi doğanın dengesinin sağlanmasıyla insanın daha kaliteli bir yaşam sürmesine olanak tanınmasıdır. Aksi takdirde doğada meydana gelen bozulmalar insan yaşamını olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzlukların istatistiksel veriler ve bilimsel açıklamalarla insanlara anlatılması işinde edebiyat önemli bir misyona sahiptir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı çevreci eleştiriye bağlı olarak edebiyatta çevre duyarlılığının ortaya çıktığı ve bu yönde kaleme alınan eserlerden Rachel Carson'ın ve Ian McEwan'ın ekoeleştiri açısından zengin bir içeriğe sahip olan *Sessiz Bahar* ve *Solar* adlı eserlerin ekoeleştirel bir bakış açısıyla incelenmesidir.

Ekoeleştirici Kuramının Tanımı ve Tarihsel Gelişimi

İnsanlık tarihinde hiç görülmemiş şekilde kritik seviyelere ulaşan ve gezegenin geleceğini tehdit eden küresel çevre felaketleri zooloji, botanik, mikrobiyoloji, fizyoloji, morfoloji, jeoloji, jeomorfoloji, mineraloji, fizik, kimya, meteoroloji, klimatoloji gibi bilim alanlarının yanında sanat ve edebiyat alanlarında da insanları çevre sorunlarını araştırmaya itmiştir. Nitekim içinde bulunduğumuz modern çağda insanın ellerinde can çekişen doğayla ve doğaya ait bütün öğelerle yeni bir iletişim yolu arama, doğayı maruz kaldığı çöküşten kurtarma, doğaya saygı duymayı öğretme sorumluluğu hisseden edebiyat, gezegenin ve insanlığın geleceğine dair çalışmaların yapılmasına önayak olmuştur. “Çevre sorunlarının insanlık üzerindeki etkilerinin evrenselliğinin anlaşılmasının ardından küresel anlamda bir çevre bilincinin oluşturulması için yapılan bu araştırmalar, çevre felaketleri konusunda insanlar arasında ekolojik bilinçlenme oluşumunu amaç edinen ekoeleştiricinin doğmasını sağlamıştır” (Temel, 2010: 12-13).

Temelde sadece çevre bilimlerinin araştırma konusu olan çevresel felaketlerin disiplinlerarası bir yaklaşım sonucunda edebiyatın da çalışma alanı hâline gelmesiyle birlikte bu alanda yürütülen edebi/çevreci faaliyetlerin tanımlanması sorunu, çevreye karşı duyarlı akademisyenlerin bir araya gelmesi ve yeni yaklaşımı isimlendirmeleriyle aşılmıştır.

Ekoeleştirici sözcüğünü ilk kez *Literature and Ecology* (Edebiyat ve Ekoloji) adlı makalede kullanan William Rueckert, ekoeleştiriciyi ekolojinin ilkelerinin edebiyata uyarlanması olarak tanımlar. Ona göre “ekoloji insanın dünyaya bakışında gezegenin bugünü ve yarınını ilgilendiren en önemli disiplindir. Edebiyatı da insanları derinden etkileyebilen önemli bir disiplin olarak gördüğü için edebiyat ekolojisi dediği yeni bir alanın gerekliliğini bu makalede vurgulamıştır” (Rueckert, 1996; akt. Oppermann, 2009: 1).

Bu yönüyle William Rueckert bu terimi ilk kez kullanmasının yanı sıra bir şiiri “depolanmış enerji, biçimsel bir dönüşüm, yaşayan bir canlı... yaşamı devam ettiren enerji kanallarının bir parçası” olarak tanımlayarak ekoloji ve ekolojik kavramları edebi eserlere uygulamış ve ekoloji bilimi ile edebiyat arasında bir ilişki kurulmasına da öncülük etmiştir. Rueckert’e göre güneş ekosistem için ne anlam ifade ediyorsa edebi eserler de insanlar için aynı anlama sahiptir:

Bir şiiri okumak, öğretmek ve eleştirmek o şiirdeki enerjiyi, yani yaratıcı düşünce gücünü, serbest bırakır. Enerji transferi şairden başlar, şiire geçer; şiirden okuyucuya devam eder ve son olarak da okuyucunun yaratıcı düşünce gücü biçiminde en baştaki şekline benzer

bir şekil alır. Doğal toplulukta şairler güneş ve şiiirler de yeşil bitkilerdir. Rueckert bunu ‘*ekolojik şiirsellik*’ olarak tanımlar. Son olarak, Rueckert doğal topluluğu koruyabilmek için edebiyatı, daha doğrusu ekolojik şiirselliği, kullanmamızı önerir. (Rueckert, 1996; akt. Akıllı ve Şahiner, 2013: 11-12)

Rueckert’in çığır açıcı çabalarına karşılık Cheryll Glotfelty’nin 1996 yılında Harold Fromm’la birlikte editörlük ettikleri *Ecocriticism Reader* (Ekoeleştirme Derlemesi) adlı kitapta Glotfelty’nin ekoeleştiriyi “*edebiyat ve fiziksel çevre arasındaki ilişkilerin edebiyat çalışmalarına yerküre-merkezci bir yaklaşım getirilerek incelenmesi*” (Glotfelty ve Fromm, 1996: xviii) olarak tanımlaması ekoeleştirmenin kullanımının yaygınlaşmasını sağlar. Çevreci eleştirmenlerin ilk bilimsel çalışmalarının ve çevreci edebî kuramla ilgili kavramların yer aldığı bu derleme, çevreci eleştirmenin bir disiplin olarak tanınmasına önemli katkılar sunar.

Ekoeleştirmenin amaç ve kapsamlarını ortaya koyan bir diğer teorisyen Ursula K. Heise’dir. Heise, “*Science and Ecocriticism*” (Bilim ve Ekoeleştirme) başlıklı makalesinde yaptığı tanımda çevreci eleştirmenin doğa ve kültür ile ilişkisine değinerek doğaya yüklenen değerlerin kültürden kültüre değişiklik gösterebileceğini vurgular:

Ekoeleştirme doğal çevrenin belirli bir tarihi dönemde kültürel bir topluluğun hayal gücünde nasıl bir rol oynadığını, [o kültürde] doğa kavramının nasıl tanımlandığını, doğaya hangi değerlerin ne sebeple yüklendiğini veya yüklenmediğini ve insanoğlu ile doğa arasındaki ilişkinin nasıl tasavvur edildiğini inceleyerek, analiz eder. (1997: 1)

Lynn Jr. White da “*The Historical Roots of Our Ecological Crises*” (Ekolojik Krizlerimizin Tarihsel Kökenleri) başlıklı makalesinde Heise’a benzer bir yaklaşım sergileyerek doğaya ilişkin düşüncelerin kolektif bir bilincin ürünü olduğuna dikkat çeker. Ekoeleştirel bakış açısını tarihsel bir temele oturtan White’a göre insanoğlunun ego-bilinci ve eko-bilinci arasındaki çatışma binyıllarca önce insanoğlu nehirler üzerinde en basit su değirmenlerini kurmaya ve kendi amaçları için toprağı ‘hunharca’ sürmeye başladığında başlamıştır. (White, 1996: 3-14)

Christopher Manes ise “*Nature and Silence*” (Doğa ve Sessizlik) başlıklı makalesinde hümanizmin motiflerinden ontolojik bir söylemin peşindedir. Manes’a göre doğaya mistik özellikler addeden ilkel topluluklardan ayrılarak konuşma edimini sadece insana özgü bir ayrıcalık olarak gören Batı kültürü doğayı susturmuştur. Bu nedenle günümüzde “*söylenmemiş*” şeylerin dünyasına dönüşen ve sadece sembolik bir mevcudiyete sahip doğanın yeniden duyulması ancak animistik kültürlerin doğa söylemine yaklaşılarak sağlanabilir:

Bizim kültürümüzde doğa sessizdir. Yani, konuşan bir özne olma durumu sadece insana ait olan bir imtiyaz gibi görünür ve korunur. (...) Buna karşılık animist kültürlerde, yani doğaya bir ruh atfetmiş toplumlarda, sadece insanlar değil hayvanların, bitkilerin ve hatta taşlar gibi, nehirler gibi "cansız" varlıkların da bir şeyi anlatabilen hatta bazen insanlara iyi veya kötü fakat anlaşılabilir mesajlar veren öznelere olarak kabul edildiklerini görüyoruz. Burada insan diline ek olarak, kuşların, rüzgârın, solucanların, kurtların ve şelalelerin de birer dilleri vardır. (Manes, 1996: 15).

Karl Kroeber, *Ecological Literary Criticism* adlı eserinde ekoeleştiriye edebi bir eleştiri türü olarak gördüğünü ifade eder ve ekoeleştiri faaliyetlerinin ekosistemin tamamının göz önünde bulunduran bütüncül, kapsayıcı bir evren temelde yapılması gerektiğine işaret eder (1994: 1). İnsanın ekosistemi oluşturan bileşenlerin bir parçası olduğu düşüncesinden hareket eden bu bütünsellik anlayışı, insana evrendeki yerini hatırlattığı gibi doğada varlığını sürdüren her bireyin varlığını diğer canlıların varlığına borçlu olduğu düşüncesini de ön plana çıkarır. Burada doğadaki her şeyin birbirine bağımlılığı ilkesinden yola çıkılarak her canlının bir birey olarak kabul edilip, bu bireyin kimliğinin ve karakterinin diğer canlılarla olan ilişkisi sonucu şekillenip ortaya çıktığı görüşü savunulmaktadır (Evernden, 1996: 93). Bu düşünceye göre ekosistemin herhangi bir parçasına verilen zarar, bütün sisteme yayılacak ve sistemi oluşturan tüm bileşenler işleyemez duruma gelecektir. İnsanın da doğal sistem içerisinde var olan milyonlarca türden sadece biri olduğu fikri, Scott Slovic tarafından “*Her ne kadar kentsel bir yaşam sürdürsek ve doğadan ne kadar uzak olursak olalım, et, kan ve kemikten oluşan ve yaşamı ekosistemin varlığına bağlı olan iki ayaklı hayvanlarız. Vücudumuz çürümeye mahkûm, nefes alışverişlerimizi ağaçlara ve yiyeceklerimizi de toprağa borçluyuz*” (1999: 27) sözleriyle dile getirilmiştir.

Ekoeleştiri kuramının önde gelen bir diğer teorisini Glen A. Love, “*Revaluing Nature*” (Doğayı Yeniden Değerlendirme) adlı makalesinde, pastoral şiirlerden hareketle edebiyat eleştirisinin toplumsal rolü üzerinde durur. Love, çevresel felaketlerin durdurulması için ilk olarak ego-bilinci ile eko-bilincinin yerlerinin değiştirilmesi gerektiğine vurgu yapar. Bu konuda yazar ve edebiyat çevresinin bazı sorumluluklar yükleyerek doğanın “*basitliğe yapılan geçici bir seyahatten daha öte*” bir şey olarak yeniden tanımlanması gerektiğini savunur. Love, bu yolla doğanın ve doğa biliminin karmaşıklığının daha iyi anlaşılacağını ve doğadaki temel enerji ve istikrarın radikal bir biçimde farkına varılması gerekliliğini ortaya çıkaracağını düşünmektedir” (Love, 1996: 225-241)

Ekoeleştiri kuramının ilk dönemlerinde ortaya atılan ilke ve teorilerin hızlı biçimde yayılmasından sonra bu düşüncelerle ilgili birtakım düzenlemeler yapma ihtiyacı hisseden Sven Birkerts ekoloji bilimi ile edebiyatın birleştirilmesinde dengeli bir dağılımın yapılması gerektiğinden bahseder. Birkerts, edebi bir eserin bilimle temellendirilmesinin oldukça önemli olduğunu ancak “*tamamen farklı bir gündem için edebi bir esere edebi özelliğini kaybettirmenin (de) politikayı edebiyatın önüne geçirmek*” olacağını ifade eder. Bilim ve edebiyatta dengeli bir dağılım düşüncesini “*Doğayı kurtarmayı elbette istiyoruz, ancak bunu yapmak için edebiyatı öldürmek zorunda değiliz*” (Birkerts, 1996: 5) şeklinde özetler.

Öncü ekoeleştirmenlerin yaptıkları tanımların dışında günümüzde yapılan kimi tanımlamalara bakılacak olursa Abrams ve Harpham’a göre “*hayvan hayatının ve bütün bitki yapılarının fiziksel yaşam alanlarıyla ve birbirleriyle karşılıklı ilişkilerini inceleyen bilim olan çevrebilim (ekoloji) ile edebiyat eleştirisinin birleştirilmesidir*” (Abrams-Harpham, 2009: 87). Avustralya-Yeni Zelanda, Kanada, Kore, Japonya, Tayvan, Hindistan, ve Avrupa ülkelerini çatısı altında toplayan ve yapılan çalışmalarla ekoeleştiriye yön veren EASLCE (European Association for the Study of Literature, Culture and Environment) [Avrupa Edebiyat, Kültür ve Çevre Çalışmaları Derneği]nin yönetim kurulunda bulunan Serpil Oppermann ise editörlüğünü yaptığı *Ekoeleştiri Çevre ve Edebiyat*’ta ekoeleştirden şu şekilde bahseder:

Ekoeleştiri, edebiyat eleştirisi ve kuramları içinde, edebiyat ve kültür metinlerini çevreci bir bakış açısıyla yorumlayan, edebiyat ile çevre, ekoloji ile kültür arasındaki ilişkileri inceleyen tek akımdır. Ekoeleştiri, bozulan ekolojik dengelerin sosyal ve kültürel etkilerini sosyo-kültürel bağlamlarda incelemektedir. Canlıların ve cansız olarak tanımlanan inorganik maddelerin birbirleriyle ve çevreleriyle ilişkilerinin edebi metinlerde nasıl betimlendikleri, edebiyatın söz konusu ilişkiler ağma yaklaşımı, edebi ve kültürel anlatılarda dil kullanımı, ifade biçimleri ve yöntemleri, ekoeleştirin odaklandığı başlıca ilgi alanlarını oluşturmaktadır. (Oppermann, 2012: 9)

Ekoeleştiri ilk evresinde Henry David Thoreau, John Muir, Aldo Leopold, Edward Abbey, Wendel Berry, Annie Dillard, Barry Lopez, ve Terry Tempest Williams gibi Amerikalı doğa yazarlarının eserleri üzerine yoğunlaşmış olsa da daha sonraki yıllarda disiplinlerarası bir bağlamda pek çok bilim dalının verilerinin kullanılmasına başlanmasıyla bütün edebi türleri kapsamına alır.

ABD’nin Nevada Eyaleti Reno kentinde 1992 yılında ASLE’nin (Association for the Study of Literature and Environment)

[Edebiyat ve Çevre Çalışmaları Derneği] kurulması ve 1993'ten bu yana yayınlanan resmi dergisi ISLE'de (Interdisciplinary Studies in Literature and Environment) [Disiplinlerarası Edebiyat ve Çevre Çalışmaları] çıkan bilimsel yazılar sayesinde ekoeleştiri edebiyat ve kültür kuramlarını da kullanan oldukça kapsayıcı ve çok sesli bir araştırma alanına dönüşür.

Lynn White, ekosistemi tehdit eden, gezegenin geleceğini tehlikeye sokan doğa felaketlerinin kökenlerini sorgularken çevresel krizlerin en önemli kaynağının inanç ve değerler sistemi olduğunu düşünür. Yahudi-Hristiyan dininin 'insan merkezli' olduğunu, doğaya karşı kibirli ve hükmedici bir tavır takındığını, bunun sonucunda da doğayı hor gören bir kültürün ortaya çıktığını iddia eder. (White, 1996: 3-14) İnsanın doğaya ilişkin görüş ve davranışlarının büyük oranda kültürle ilişkili olduğu ve yerleşik kültürel sistemlerin de doğa ve çevre felaketlerinin en başat sebebi olduğu düşüncesi çoğu ekoeleştirmen tarafından kabul edilir. Kültür ve edebiyatın pek çok ortak noktasından en önemli olanı ise ikisinin de temelini insana dayanıyor olmasıdır. Edebiyat, kültür ve insan ilişkisinin bu şekilde sıkı olması, doğanın çığlıklarına kayıtsız kalmayan kişilerin dikkatinden kaçmamış ve edebiyatın olanaklarına başvurmalarına yol açmıştır. Bilindiği üzere *“edebiyat, insanın doğa ve çevre karşısındaki tavrını, hayat görüşünü şekillendiren, yönlendiren ve hatta değiştiren bir güce sahip olmakla kalmayıp, dünyanın çevresel açıdan geldiği son olumsuz merhalenin sonuçlarını da gün yüzüne çıkarmaktadır”* (Aksoy, 2014: 37).

Ekoeleştiri, edebi metinler vasıtasıyla insanoğluna ayna tutarak bencilliğinin farkına varmasını ve kendi tarihiyle yüzleşmesini ve kendi başta olmak üzere gezegen üzerinde yaşayan tüm sistemlerin geleceğini tehdit ettiğini göstermeye çalışır. *“Bu noktada çevreci eleştiriye düşen görev, doğal çevrenin kültürel bir topluluğun imgeleminde belirli bir tarihi anda oynadığı rolü, doğa kavramının nasıl tanımlandığını ona hangi değerlerin atfedildiğini ya da hangi değerlerin neden ondan mahrum bırakıldığını ve doğa tasavvuruyla insanoğlu arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktır”* (Aksoy, 2014: 39).

Odağında doğa yazını ve özellikle çevreci motifler barındıran ekoeleştiri, edebiyatın ekosistemin birer bileşeni olan bütün canlıların yaşam alanına ne şekilde dâhil olacağına ve onlarla hangi yollardan iletişime geçileceğine odaklanmaktadır. Bu bakış açısıyla yazılan metinlerde ağaçlar, bitkiler, hayvanlar, böcekler, su, hava ve toprak gibi insanın dışında kalan diğer bütün varlıklar, sadece metni oluşturan dekorun tamamlanmasını sağlayan birer araç olarak sunulmaz; bu unsurların metindeki varlığı doğa ile insanlık tarihinin birbirine koşut olarak geliştiğine, birbirlerini tamamladıklarına ve biri olmadan

ötekinin de var olamayacağına işaret eder. Bu düşüncenin yaygınlık kazanmasında ekolojinin ekoeleştiriyeye uygulanma prensiplerini ortaya koyan, ben ve birey kavramları arasındaki ilişkileri irdeleyen William Howarth'ın benlik algısında önemli değişiklikler yaratarak “Ben kavramı diye bir şey yoktur, mekândaki ben diye bir şey vardır” (Glotfelty, 1996: xxviii) sözlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Disiplinler arası bir özellik arz etmesinden ötürü, hem sosyal bilimlerle doğa bilimleri hem de yaşam dizgesini oluşturan tüm varlıklar arasında yeni bir ortaklık kurmanın yollarını arayan ekoeleştirici, sadece insanı değil “*insan, hayvan ve bitki arasında devam eden ilişkileri, davranışları, yaşama koşullarını, yaşadıkları bölgeye uyum sağlayabilme süreçlerini, birbirleri arasındaki etkileşimi ve hassas bağları vurgulayarak dünyada insandan daha önemsiz ya da daha değersiz gibi algılananların var olma haklarını savunmaktadır*” (Aksoy, 2014: 42). Bu yönüyle ekoeleştirici, insanların tarihsel süreç içerisinde gasp ettiği ve sadece kendisine ait olarak gördüğü hakları, çevrenin birer unsuru olan tüm varlıklara dağıtarak evrensel bir eşitlik ve paylaşım ilkesini ortaya koymaya çalışır.

Ekoeleştirici kuramının önemini ortaya koymak ve çevreci bir bakış açısının ne kadar hayati olduğuna dikkat çekmek amacıyla günümüz dünyasında yaşanan çevresel sorunları sıralayan Oppermann, yaşanan gelişmelerden ötürü sadece doğal yaşamın değil tüm dünyanın geleceğinin tehdit altında olduğunu ve bu durumun tüm ülkeleri ilgilendiren en önemli sosyal, kültürel ve politik sorun olduğunu belirtir:

Küresel ısınma (atmosferdeki CO² oranının çok yüksek seviyelere çıkması); ormanların hızla yok olması; ağaçların karbondioksit oranıyla başa çıkmada yetersiz kalması; türlerin hızla yok oluşu; hava, su ve toprağın kimyasallarla aşırı kirletilmesi; su kaynaklarının hızla azalması; denizlerdeki petrol kirliliği; termonükleer santrallerin yol açtığı radyasyon tehlikeleri; toprakların erozyonla azalması; sanayi atıklarının toksik etkileri; şehirlerin doğal alanları tahrip edici biçimde yayılması; çöplerin yarattığı tehditler; GDO'lu ürünlerin artışı; tarımda kullanılan böcek ilaçlarının açtığı tehlikeler; mevsimlerde görülen anormallikler; deniz seviyelerindeki yükselme; eriyen buzullar; besin zincirinde görülen kırılmalar; enerji kaynaklarının aşırı tüketimi ve saymakla bitmeyecek çevre sorunları sadece doğal yaşamı tehdit etmemektedir. (Oppermann, 2012: 16)

***Sessiz Bahar* ve *Solar* Adlı Eserlerin Ekoeleştirel Nitelikleri Açısından Karşılaştırılması**

Ele Alınan Çevresel Sorunlar ve Ekoeleştirel Kapsam

Genel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde *Sessiz Bahar*'da DDT başta olmak üzere ot ve böceklerle karşı kullanılmakta olan çeşitli kimyasalların doğal yaşam üzerindeki ölümcül etkileri ve *Solar*'da da küresel ısınmanın anlatıldığı söylenebilir ancak eserlere dikkatle bakıldığında satır aralarında odağa alınan sorunun yanı sıra daha çok konuya değinildiği görülür.

On yedi bölümden oluşan *Sessiz Bahar*'da ele alınan konuların kapsamı oldukça geniştir. Bu bölümlerde denizler, göller, akarsular, yeraltı suları; toprak, ağaçlar, çeşitli bitki türleri, çok sayıda böcek türü, balıklar ve kuşlardan bahseden Carson, çevresel felaketlerin geldiği boyutları tek tek çok sayıda yaşanmış olaydan hareketle gözler önüne sermeye çalışır. Deniz, göl, akarsu, yeraltı suları ve hatta yağmur suyunun bile böcek ilaçları, zararlı dumanlar, çeşitli gaz ve kimyasallar tarafından kirletildiğine, pek çok bitki ve hayvan türünün ya yok olduğuna ya da yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğuna değinir. Carson, tüm felaketlerin faili olarak ilk sırada DDT, DDD, BHC, aldrin, endrin, klordan, dieldrin, heptaklor gibi ot ve böcek ilaçlarını gösterse de sentetik olan veya olmayan kimyasallar, arsenik gibi zehirler, radyasyon, kanserojenler de ekosistemi oluşturan tüm varlıklara zarar veren diğer faktörler olarak sıralanır. Derin biyoloji bilgisi, saha deneyimi ve gözlemleri sayesinde oldukça geniş bir yelpazeye yayılan ekoeleştirel bakış açısı, sadece ekoloji ile ilgili sorunlarla sınırlı kalmayıp biyoloji, patoloji, fizyoloji, genetik ve biyokimya gibi alanlar için sorun teşkil eden hadiseleri de kapsamaktadır. Carson doğa ve insan üzerindeki acımasız tahribatı anlatmak için hücrenin bozulan yapısından gen mutasyonuna, karaciğerde salgılanan enzimlerden sinir sisteminde açığa çıkan tahribatlara, kısırlıktan kansere; küresel ısınmadan sağlığı ciddi şekilde tehdit eden hava kirliliğine, kimyasal atıklar ve zehirler tarafından kirlenen su kaynaklarından asit yağmurlarına bu ve buna benzer pek çok sorundan bahsetmektedir. Bu açıdan *Sessiz Bahar*'ın konu dağılımına bakıldığı zaman *Solar*'a oranla çok daha kapsamlı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Zira küresel ısınmayı eserin merkezine alan *Solar*'da ele alınan sorunların büyük bir bölümü yine bu konuyu destekleyen veya küresel ısınmadan kaynaklanan konulardır.

Solar'ın ekoeleştirel kapsamı sera gazlarının kontrolsüzce salınımı, havanın kalitesinin bozulması, eriyen buzullar, fosil yakıtlar, alternatif enerji kaynakları ve iklim değişimi ile sınırlı olması yazarın son yıllarda çokça konuşulan bir konuya dikkat çekme gayretinden

kaynaklandığını söylemek mümkündür. Tıpkı Carson'ın *Sessiz Bahar*'ı yazdığı yıllarda tarımsal üretimde karşılaşılan böcek sorunlarına karşı biyolojik mücadele yönteminin devlet politikası olarak işlenmesi ve bu faaliyetlerin devlet ve özel teşebbüs eliyle kontrolsüzce uygulanması gibi McEwan da günümüz bilim adamlarının küresel ısınmayı gezegenimizi tehdit eden en önemli felaketler listesinde ilk sıraya koymalarına kayıtsız kalmamıştır.

İsveçli bilim insanı Svante Arrhenius fosil yakıtların küresel ısınmaya yol açabileceğini ilk kez iddia ettiği 1896'dan günümüze eriyen buzullardan ötürü deniz seviyesinin yirmi santimetre yükselmesi, atmosferdeki karbondioksit miktarının son sekiz yüz bin yılın en yüksek seviyeye çıkması, yirminci yüzyılın son yirmi yılının son dört yüz yılın en sıcak yılları olarak kayda geçmesi, 2100 yılına kadar ortalama sıcaklıkların 5,8 derece artacak olması, yükselecek olan deniz seviyeleri yüzünden yaklaşık 100 milyon kişinin yaşamakta olduğu şehirleri terk etmek zorunda kalacak olması, uydu gözlemlerine göre kutup buzullarının miktarının son elli yıldır giderek azaldığının vurgulanması gibi nedenlerden ötürü ekoeleştirel bir yazın tarzı benimseyen McEwan'ın bu konuyu es geçmemiş olması şaşırtıcı bir durum değildir.

Solar'da kömür, petrol ve doğal gaz gibi çevrenin kirletilmesine neden olan ve küresel ısınmaya yol açtığı düşünülen yakıtlara karşılık rüzgar türbini, güneş panelleri, hidrojen enerji üretilmesi, konsantre güneş enerjisi ile yapılacak yapay fotosentezin enerjiye dönüştürülmesi gibi konular üzerinde durulur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde *Solar*'da çevreye ilişkin ele alınan sorunların oldukça kısıtlı olduğu ancak küresel ısınma ile ilgili tüm alt başlıklara değinildiği söylenebilir. Ayrıca küresel ısınmanın sadece iklim değişikliğine neden olmayıp ekosistem içerisindeki tüm canlı türlerini, hayvan ve bitki türlerinin yaşam biçimlerini etkilediği düşünüldüğünde McEwan'ın dolaylı olarak da olsa pek çok çevresel sorunun kökenine ilişkin ekoeleştirel bir yaklaşım sergilediğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

Çevre Sorunlarına İlişkin Öne Sürülen Çözüm Önerileri

Carson, *Sessiz Bahar*'ın merkezine böcek ve otları yok etmek için kullanılan DDT, klordan, heptaklar, klorlu naftalin, dieldrin, aldrin, endrin, alkil-organik fosfatlar, parathion, malathion, dinitrofenol, pentaklorofenol, aminotriazol gibi kimyasal ve zehirlerin insan sağlığı başta olmak üzere ekosistemde bulunan canlıların büyük bir bölümüne zarar verdiği düşüncesini oturtmuştur. Bu nedenle Carson, böcek ve ot mücadelesinde kullanılan bu tarz yıkıcı yöntemlerin bırakılmasıyla

çevresel felaketlerin önlenebileceğini ve doğanın zaman içerisinde kendini onarabileceğini iddia eder. Carson bu konuda sadece afakî fikirler sunmak yerine kullanılabilir ve başarısı kanıtlanmış yöntemleri de sıralamıştır.

Carson'ın çözüm önerisi olarak sunduğu ilk yöntem, doğal seleksiyona dayanmaktadır. Carson, böceklerle mücadelede doğanın kendi kurallarının ve doğal güçlerin kullanılmasını öngören bu yöntemin başarılı bir şekilde uygulandığına dair çok sayıda örnek verir. Yazarın çözüm olarak önerdiği diğer bir yöntem, cinsel olarak çekici olan maddelerin ve zehirlerin değişik bileşimlerinin birçok böcek türüne karşı denenmesine dayanır. Bu yöntemin geleneksel yaygın kimyasal böcek ilacı uygulamasına göre belirgin avantajlara sahip olduğunu ifade eder. Kullanılan organik fosforlu zehrin yabani yaşam tarafından yenilir olmayan lifli tahta parçalara uygulanması ve daha da ötesi kalıntıların hızlı bir şekilde kaybolması, toprak ve su için potansiyel kirletici özelliği taşıması bu yöntemin öne çıkan önemli özellikleri olarak sıralanır.

Carson'ın önerdiği bir diğer yöntem ultrasonik ses yöntemidir. Böcek dünyasında bütün iletişim cezbedici ya da kaçırıcı kokulardan ibaret değildir. Ses de uyarı ya da davet olabilir. Uçmakta olan yarasalardan yayılan ultrasonik ses akımlarını fark eden bazı kelebek türlerinin yakalanmaktan kurtuldukları, bazı asalak sineklerin kanat seslerinin kimi yaprak arılarının korunmak üzere kümelenmeleri için uyarı niteliğinde olduğu öte yandan, bazı odunbitlerinin çıkardıkları seslerin asalaklarının onları bulabilmesini sağladığı bilim insanları tarafından çok önceden bilinmektedir.

Henüz deneysel evrede olmasına rağmen, daha başlangıçta dişinin kaydedilen uçuş sesinin çalınmasıyla erkek sivrisineklerin çekilebilmesi ilginçtir. Erkekler elektrikli bir kafese çekilerek öldürülmektedir. Ultrasonik ses patlamalarının itici etkisi Kanada'da mısırbiti ve tırpankurduna karşı denenmiştir. Bu yöntemde kaçırıcı sesler davet edici olanlara göre daha büyük olanaklar sunmaktadır. Sesin doğrudan tahrip edici bir etken olarak kullanılmasına yönelik yapılan çalışmalarda laboratuvar ortamında bütün sivrisinek larvalarıyla birlikte, diğer sucul canlıları da öldürdüğü gözlemlenmiştir. Diğer deneylerde göketsinekleri, kuru meyve güveleri, sarı ateş sivrisinekleri havada yayılan ultrasonik seslerle saniyeler içinde ölmektedir. Carson'a göre bütün bu deneyler, böcek kontrolünde elektronik mucizeleriyle bir gün gerçekleştirilebilecek bütünüyle yeni bir kavrama doğru, ilk adımlardır.

Mikroorganizmaların sadece hastalık yapıcı canlılar olmadıklarının keşfedilmesi üzerine bu türlerin kullanılarak böceklerle

mücadele edilebileceği fikri ortaya atılmıştır. Carson'ın da alternatif bir yöntem olarak sunduğu bu düşünce pek çok kez denenmiş ve önemli başarılar elde edilmiştir.

Romanın girişinde “*Dünyanın tükenişini düşünmek ve yeryüzünün ölümlü olduğunu bilmek, Tavşana büyük bir haz veriyor, onu zengin ediyordu.*” sözlerine yer veren Ian McEwan bütün dikkatini küresel ısınma ve iklim değişikliğine vermiştir. Ona göre birbirini tetikleyen küresel ısınma ve iklim değişikliğinde gezegenin yaşam saatinin geriye sarılabilmesi için bu iki vakanın ortaya çıkmasına neden olan etmenlerin değiştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle eserde öne sürdüğü çözüm önerileri de bu iki olguya bağlı olarak güneş, hidrojen, rüzgâr gibi alternatif enerji kaynaklarına yönelme ve kömür, petrol ve gaz gibi doğaya zarar veren klasik enerji kaynaklarının terk edilmesiyle ilintilidir.

Romanın başkışisi Beard'ın görüşüne göre, çözüm çok basittir. Zira Beard'ın fotonlardan hareketle oluşturmaya çalıştığı yapay fotosentez çalışması, alternatif enerji konusunda devrim niteliğindedir. Yapay fotosentez yapabilen prototiplerin laboratuvar ortamında ışığı kullanarak suyu verimli bir şekilde hidrojen ve oksijene ayırması ve bu yolla enerji üretmesi, uygarlığın ihtiyaç duyduğu yeni ve güvenli enerji kaynağı için yeni bir umut yolu olarak değerlendirilir.

Teknik olarak böyle bir projenin mümkün olup olmadığı tam olarak bilinmese de McEwan'ın eserinde alternatif olabilecek enerji kaynaklarına yönelik ciddi bir çaba içerisinde olduğu söylenebilir. Hatta Beard'ın yaptığı prototipi tanıtmak ve enerji sektörüne yön veren yatırımcıları ikna etmek için yaptığı konuşma hem kitabın hem de alternatif enerji üzerine çalışan ekoeleştirmenlerin manifestosu olabilecek bir nitelik arz eder. Beard'ın yaptığı bu uzun konuşmanın bir bölümü irdelenecek olduğunda alternatif enerjinin neden gerekli olduğu, hangi enerji türlerinin hangi yollarla elde edileceği, radikal sayılabilecek alternatif çözümlerin ne olduğu, bunların kullanılabilirliğinin ne olduğu gibi pek çok sorunun yanıtına ulaşılabilir:

Sağanak yağmur altındaki bir ormanın kenarında bir adama rastladığımızı hayal edin. Adam susuzluktan ölüyor. Elinde bir balta var ve gövdelerinden özsularını emebilmek için ağaçları deviriyor. Her ağaçta sadece birkaç yudum var. Etrafı harabeye dönmüş, ağaçlar ölmüş, şakıyan kuşlar ortadan kaybolmuş ve ormanın da yok olmak üzere olduğunu biliyor. Peki neden başını arkaya yatırıp yağmuru içmiyor? Çünkü ağaç kesmekte ustalашmış, çünkü hep böyle yapmış, çünkü yağmur suyu içmeyi

savunan insanların şüpheli tipler olduğunu düşünüyor. (*Solar*, s. 175)

Konuşmasına bu benzetmeyle başlayan Beard, benzetmesinde yer verdiği o yağmurun bizim güneşimiz olduğunu belirtir ve ona göre bu yağmur o kadar bol ve verimlidir ki gezegenimizi suya boğan, iklimi ve yaşamı sürdüren enerjinin kaynağıdır. Beard, konuşmasının devamında Einstein'ın bu ilişkiyi gördüğü için Nobel ödülü kazandığını ifade ederek bu enerji türünün geleceğine dair varsayımlarını sıralar:

Üzerimize sürekli olarak tatlı bir foton yağmuru yağıyor. Bir yarı iletkene çarpan tek bir foton bir elektronun serbest kalmasını sağlıyor ve elektrik yaratılıyor, bu kadar basit, doğrudan güneş ışınlarından. Fotovoltaik denen şey bu. (...) Yeryüzüne bir saatten daha da az bir sürede düşen güneş ışığı, bütün dünyanın bir yıllık ihtiyacını giderebilir. Sıcak çöllerimizin çok küçük bir bölümü bütün uygarlığa enerji sağlayabilir. Güneş ışığına hiç kimse sahip olamaz, özelleştiremez ve kamulaştıramaz. Çok yakında, çatılardan, gemilerin yelkenlerinden, çocukların sırt çantalarından, herkes güneş ışığı enerjisi elde edebilecek. (*Solar*, s. 175)

Güneş ışığından elektrik elde etmenin onlarca kanıtlanmış yolunun olduğuna değinen Beard'a göre yapay fotosentez, doğanın üç milyar yıl boyunca kusursuzlaştırdığı bir yöntemdir. Beard, sudan ucuz hidrojen ve oksijen elde etmek için doğrudan ışığı kullanarak türbinleri gece gündüz çalıştırmayı; su, güneş ışığı ve karbondioksitten yakıt elde etmeyi ya da hem elektrik hem de temiz su üreten deniz suyu arıtma tesisleri kurmayı tasarlamaktadır. Konuşmanın devamında dinleyicileri ikna edebilmek için BP, General Electric, Sharp ve Mitsubishi gibi devasa şirketlerin de alternatif enerjilerle ilgilendiğini ve bunun bir devrim olduğunu söyleyen Beard, küresel çapta iş yapan ve enerji piyasasına yön veren bu kişilerin asıl ilgi alanından yani paradan bahseder.

McEwan'ın eserinde yer verdiği şu sözler, akli ve bilimi kendinden önceki toplumlarla kıyas yapılamayacak kadar çok kullanan modern dünyanın ironik gerçeği olduğu kadar yazarın ekoeleştirel bakış açısını yansıtması açısından da önemlidir:

Gezegenimize gelip nasıl bir ışık enerjisiyle dolu olduğunu gören bir uzaylı, bir enerji sorunumuz olduğunu zannettiğimizi, fosil yakıtları yakarak ya da plütonyum üreterek kendimizi zehirlemeyi nasıl olup da düşünebildiğimizi öğrendiğinde hayretler içinde kalacaktır. (*Solar*, s. 175)

Beard'ın hayata geçirmeyi heyecanla beklediği tek projesi yapay fotosentez değildir. Zira Beard'ın karbon projesi olarak

adlandırdığı bu proje oldukça radikal bir düşünceye dayanmaktadır. Bu projenin amacı okyanusa mümkün olduğunca çok miktarda demir tozu dökerek suyu zenginleştirmek ve planktonların artmasını sağlamaktır. Planktonlar çoğaldıkça, havadan daha çok karbondioksit emeceklerdir. Beard'a göre planktonların emdikleri karbondioksit miktarının kesin olarak ölçülmesiyle bir fon oluşturulabilir ve ağır sanayi kuruluşlarına karbon kredisi olarak satılabilir. Böylece kömür yakan bir şirket yeteri kadar satın alırsa, haklı olarak operasyonlarıyla atmosfere saldıkları karbonu temizlediklerini iddia edebileceklerdir.

Doğa Yazını Açısından Kullanılan Dil

Her yaştan, her meslek grubu ve düzeyden insanın bir şekilde edebiyat ile temas halinde olduğu düşünüldüğünde doğa ve çevre konusunda yaşanan amansız felaketlerin insanlar tarafından bilinmesi ve bir şekilde her bireyin az veya çok elini taşın altına koyabilmesi ekoeleştirmenin en büyük gayesidir. Sonuçta ekoeleştiri bağlamında dile getiren sorunlar, insan eliyle ortaya çıkmasına rağmen yine insana dönecek olan ve en çok insanoğlunu etkileme tehlikesi bulunan sorunlardır. Bu sorunların farkında olmak ve bunların çözümüne ilişkin herkesin üzerine düşeni yapması, günümüz koşullarında bir gereklilikten öte bir zarurettir. Özdağ ve Alpaslan'ın da ifadesiyle “*çevre sorunlarının çok kritik bir noktaya geldiği günümüzde çevre sorunlarına çözüm üretme konusunda yazın insanının da bilim insanının yanında yer alması gerekmektedir*” (Özdağ-Alpaslan, 2010: 641)

Edebiyatın insanda bırakacağı etki, çözüme yönelik atılacak adımlar için gereken zihniyet değişimini sağlayabilir. Ancak burada ekoeleştirmenler, edebi eserlerin öğretici birer metne dönüştürülmemesi, metne estetik boyut kazandıran yapının bozulmaması ve ekoeleştirel bakış açısının varlığını metnin arka planında hissettirmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bu açıdan metnin estetik ve bilimsel yönünü inşa eden çevreci yazarlar, bu dengeyi kurarken bir yandan küresel boyutlara ulaşan çevresel sorunların telafi edilemeyecek boyutlara ulaştığına, evrenin ve doğanın önemine değinirken bir yandan da ‘çevrecilik bilinci’ üzerine öğretici nitelikler yaratmaya çalışırlar.

Ekoeleştiri de metnin çevreci ve bilimsel yönünün, metinlerarası ilişkilerin nasıl kurulduğunu Michael Branch şöyle açıklar: “*Yazınsal metin aslında bir ekosisteme benzer; parçalarının birbiriyle olan ilişkileri sonucu oluşturulan fonksiyonel bir bütündür. Her bir metin diğer metinlerle ve anlamlarla olan karşılıklı etkileşimine göre tanımlanır*” (1994: 43).

Sessiz Bahar ve *Solar* bu açıdan değerlendirildiğinde bilimsel bir kimliğe sahip olmasından ötürü Carson'un bilimsel çok sayıda bilgiye, tanımlamalara, sayısal verilere, örnek vakalara yer verdiği ve bu nedenle eserinin didaktik yönünün ağır bastığı görülür. Hatta gerek eserin sonunda verilen binden fazla kaynak gerekse de hücre, hücre bölünmesi, enzimler, bitki ve hayvan çeşitleri, mikroorganizmalar, evrim; moleküller, gazlar, kimyasallar, bileşikler, elementler gibi konulardan çokça bahsedilmesinden ötürü *Sessiz Bahar*'ın bir biyoloji veya kimya kitabı olarak görülmesi de hiç şaşırtıcı olmayacaktır. Ancak yine de Carson, yoğun didaktik söylemini kırmak, eserinin estetik ve edebi yönünü güçlendirmek için eserinin neredeyse her bölümde lirik ve pastoral ifadelere yer verir:

Bir zamanlar Amerika'nın kalbinde bütün yaşamın çevresiyle ahenk içerisinde görüldüğü bir kasaba varmış. Bu kasaba, ilkbaharda yeşil tarlaların üzerinde beyaz çiçek bulutlarının gezindiği, yamaçlarında meyve bahçeleri ve yeşil buğday tarlalarının oluşturduğu bir satranç tahtasının tam ortasındaymiş. Sonbaharda, meşe, akçaağaç ve huş ağaçları çamların arkasından yanıp parıldayan bir renk cümbüşü yaratırmış. Tepelerde tilkiler ulur, geyikler sonbahar sabahlarının sislerinde yarı kaybolmuş halde, tarlalardan sessizce geçerlermiş. Yılın büyük bölümünde, defne, kartopu ve kızılağaçlar; büyük eğrelti otları ve kır çiçekleri yolcuların gözlerini sevinç ışıkları ile doldurmuş. (...) (*Sessiz Bahar*, s. 1-2)

Carson, Miramichi adı verilen nehrin somonların yumurtlama için takip ettikleri güzergâhı anlatırken benzer bir anlatım tekniğiyle okurları olayın içine çekmeye, yaptığı canlı tasvirlerle okuru adeta Atlantik sahilinden başlayıp New Brunswick kıyısında sonlanan bir geziye çıkartır. Böcek ilaçlarının aşırı kullanımı sonucunda sayıları günden güne azalan kuş türlerini anlatırken de benzer bir tavır takınan Carson, kuşlarla özdeşleşen bahar aylarının artık tatsız ve sessiz olduğundan dem vurur:

Amerika Birleşik Devletlerinin giderek genişliği artan bölgelerinde, bahar artık kuşların dönüşüyle müjdelenmiyor, bir zamanlar kuş şarkılarının güzelliği ile dolu olan sabahın erken saatleri garip biçimde sessiz. Bu kuş şarkılarının birdenbire kesildiği, dünyamıza verdikleri renk, güzellik ve çekiciliğin ortadan kaldırıldığı durum; hızla, sinsice geldi ve henüz etkilenmeyen toplumlarca farkına varılmadı. (*Sessiz Bahar*, s. 103)

Carson'ın aksine McEwan, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi ciddi ve hayati konuları teknik ve bilimsel bilgiler, sayısal verileri,

teori ve varsayımları dillendirmeden, tanımlama ve açıklamalara başvurmadan ustalıklı metnin satır aralarında kurgusal bir düzlemde ipuçlarıyla sezdirir. Örneğin Beard patentini aldığı bir ürünü tanıtmak için yaptığı konuşmanın detaylarına bakıldığında konuşma metnine kimi ifadelerin bilinçli olarak serpiştirildiği rahatlıkla anlaşılmaktadır. Hatta kürsüdeki bu konuşmayı küresel enerji piyasasını elinde tutan yatırımcılara yapan kişinin gerçekte Beard mı yoksa McEwan'ın kendisinin mi olduğu akıllara gelir. Küresel ısınmanın günümüz boyutlarına erişmesinde en büyük paya sahip olan enerji devlerine daha önce böyle bir konuşma yapma fırsatı bulamayan yazar, bu hayalini kurgusal düzlemde Beard ile gerçekleştirir:

“Gezegemimiz,” “hasta.” “Acilen iyileştirilmesi gereken bu hastanın tedavisi pahalı olacak; gayri safi milli hâsılanın belki yüzde ikisine, tedaviyi geciktirdiğimiz takdirde daha da fazlasına mal olacak. (...) Uygarlığımızı yaratan kömür, sonra da petrol, yüzlerce milyon insanı şehirlerdeki varoluşun zihinsel hâşşânesinden kurtaran muhteşem kaynaklardı. (...) Ne yazık ki, seçim yapabileceğimiz gibi bir lüksümüz de yok. Üç zorlayıcı neden yüzünden o benzinin yerine acilen yeni bir kaynak koymalıyız. Birincisi ve en basit olanı, petrolün bitmek zorunda oluşu. (...) İkincisi, petrol çıkan birçok bölgede siyasi istikrarsızlık var ve onlara bağımlılık düzeyimizi artık riske atamayız. Üçüncü ve en hayati olanıysa, fosil yakıtları yakıp atmosferi karbondioksit ve başka gazlarla doldurmak gezegende sürekli bir ısınmaya neden oluyor ki, bunun sonuçlarını daha yeni yeni anlamaya başlıyoruz. Ama temel bilimlere devrede. Ya yavaşlayacak, sonra da duracağız ya da torunlarımızın yaşam süresi içinde insanlık hem ekonomik hem de hayati, büyük ölçekli bir felakete karşılaşacak. (*Solar*, s.169)

Romanın başka bir bölümünde ise Beard uçakta seyahat ederken yanına aldığı çok sayıda bilimsel dergiden rastgele birini alır ve okuduğu her üç makale de ne hikmetse çevre ve çevre sorunlarıyla ilgili olur. Burada da devreye giren yazar, okurun dikkatini bilimsellik veya öğreticilikle dağıtmak istemediğinden olayın akışını bozmak yerine vermek istediklerini eser kişileri aracılığıyla iletir:

Peki uçakta neler okumuştun? İlk önce, petrol sanayinin içinden olan insanların yazdığı, beş ila sekiz sene içinde petrol üretiminin en üst düzeye çıkacağını gösteren hesaplamaların olduğu bir ön taslak. Bu konuyu halletmek için çok az zaman vardı. İkinci olarak, sonbaharda yayımlanacak bir taslak daha: Gezegendeki memelilerin dörtte biri tehdit altındaydı ve büyük bir soy tükenmesi çöktür başlamıştı. Üçüncüsüyse, Arktik yaz

buzullarıyla ilgili önemli verileri aktaran, buzulların 2045'te yok olacağını ileri süren akademik bir makaleydi. (*Solar*, s.211)

Romanın pek çok yerinde buna benzer bir tavır sergileyen McEwan, ekoeleştirme ve çevre ile ilgili düşüncelerini -amiyane tabirle- okura çaktırmadan verir. Örneğin evde açık bırakılan televizyonda yapılan tartışmalar küresel ısınma ile ilgilidir, Beard'ın bir barda oturup bir şeyler içtiği esnada garsonun söyledikleri havanın son zamanlarda ne kadar kontrolsüzleştiğidir.

McEwan'ın estetik-bilimsel denge konusunda *Solar*'da kimi gerçek kişi ve hadiseleri eserin içine serpiştirerek Carson'ın lirik parçalarla bilimsel söylemini yumuşatmaya çalışmasına benzer bir yola başvurması dikkatlerden kaçmaz. Zira bu yönleriyle hem edebiyatın estetik yönünü hem de bilimin gerçekliğini gözeten Carson ve McEwan'ın estetik ile bilimsellik arasında bir denge kurmaya çalışarak ekoeleştirilme yazınının en temel özelliğini benimsedikleri ve bunu eserlerine başarıyla uyguladıkları söylenebilir.

Solar'da Beard-Einstein Tümüştürmesi sayesinde Nobel fizik ödülü alan asli karakter Michael Beard'ın yaşadıkları her ne kadar romanın kurgusal evreniyle ilgili olsa da Michael Beard adında bir fizik profesörünün aynı çalışmayla Nobel fizik ödülü alması bir rastlantıdan çok McEwan'ın romanına gerçekçi bir boyut kazandırma çabası olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra romanın yazıldığı dönemde iktidarda bulunan Tony Blair, Obama ve Angela Merkel gibi isimlerin zikredilmesi de aynı çabaya bağlanabilir.

Bunun dışında *Solar*'da sıkça başvurduğu eleştirel ve ironik dil de McEwan'ın ekoeleştirilme bakış açısının tamamlayıcı bir unsurudur. Yazar, küresel ısınma, sera gazlarının salınımı, çevre kirliliği ve alternatif enerji kaynakları konusunda bir türlü harekete geçilmemesinde ve bu konuda çözüm olabilecek adımların atılmamasında sorumluluk alabilecek veya o imtiyaza sahip olabilecek tüm odakları hem ironik bir anlatımla alaya alır hem de eleştiri yağmuruna tutar. McEwan'ın bu eleştirel tavrından siyasiler, iklim değişikliğiyle ilgili işler yürüten kurum ve kuruluşlar, enerji sermayesi başta olmak üzere bilim adamları, aktivistler, basın ve hatta toplum nasibini alır.

Romanın başkahramanı Beard, Nobel ödüllü bir fizikçi olduğu için yazarın onun şahsında dile getirdiği eleştirilerin aynı zamanda bilim çevresine yönelik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Son zamanlarda uzun vadeli ve dolgun ücretli birkaç işi sona eren Beard, her zaman iyi maaşlı bir resmi görev peşindedir. Diğer insanlara tepeden bakar, oldukça korkak, bencil ve egoist bir insandır. Çevresindeki her şeyi kendi amaçları doğrultusunda kullanmaktan

çekinmez. Yaptığı beş sorunlu evlilik ve kadına düşkünlüğüyle gündemi sürekli işgal eden Beard, Nobel ödülünü almasını sağlayan çalışmasının üzerinden yıllar geçmesine rağmen hiçbir şey üretmez.

Beard'ın tek yaptığı şey, yıllar önce kendisine başarı getiren çalışmasıyla övünmektir. Üstelik aldığı Nobel fizik ödülüyle ilgili de bazı söylentiler vardır. McEwan'ın bilim çevresine yönelttiği bu eleştirel bakış açısı, yüz yıldan fazladır bilimin çeşitli dalları ile ilgili çalışmaları değerlendiren ve en iyi çalışmaları ödüllendiren Nobel'e kadar uzanır. Bir konferansta kadınların fizikçi olamayacağını söylemesinden sonra aylarca basında olumsuz yönleriyle yer almasına rağmen Beard'ın yanında çalışan bir doktora öğrencisinin çalışmasını çalması ve yeni bir patent alması üzerine saygın üniversitelerin Beard'ın kapısını aşındırmasını da eleştiren McEwan, bu tarz kurumların şan ve şöhrete teslim olduklarını, işlerin arkadaşlık ilişkileriyle yürütülecek kadar yozlaştığını ironik bir tarzda dile getirir.

Yazar, hükümet ve kurumların iklim konusuna yeterli oranda destek vermediklerini, destek veren çoğu kişinin de sırf kamuoyu oluşturmak, o işle ilgileniliyormuş izlenimi vermek için bir şeyler yaptığını ifade ederken hem siyasileri hem de kurumları eleştirel bir dille deşifre etmekten geri durmaz.

Göreve yeni atanan bakanın sırf bu sözü vermiş olması bile olayın ciddiyetinden yoksun olduğunu, sırf ilgi ve dikkat çekmeye yönelik siyasi bir manevra yaptığını ortaya koymaktadır. Zira bir çamur denizinin içindeki dört adet geçici kulübede kalan yarım düzine doktoralı fizikçiden ibaret olan merkez böyle bir talebe cevap verecek durumda değildir. Bakanın açıklamalarından aylar sonra hizmete giren Ulusal Yenilenebilir Enerji Merkezi, devasa bir komplekse dönüşmesine, çok sayıda personeli barındırmasına rağmen yıllar içinde işe yaramayacağı en başından beri bilinen tek bir proje üretir.

Beard'ın küresel ısınmanın etkilerini gözler önüne sermek için aktivistlerle birlikte Kuzey Kutbu'na yaptığı gezi ile ilgili yaptığı tespitler de oldukça dikkat çekicidir. Aynı varsayıma gönül vermiş, en yüksek düzeyde sanatın, şiirin, heykelin, dansın, soyut müziğin, iklim değişikliğini konu alıp, allayıp pullayarak, yoklayarak, kaybolan güzelliklerle birlikte bütün dehşeti ve o korkunç tehdidi gözler önüne sererek, halkı düşünmeye, bir şeyler yapmaya ve başkalarını da buna zorlamaya sevk edeceğine inanmış kişiler olarak tarif edilen bu aktivistlerin bazı tavırları Beard'ı hayrete düşürür. Kutba yaptıkları seyahat esnasında doğaya saldıkları karbondioksit ve sera gazına karşılık yağmur ormanlarına binlerce ağaç dikeceklerini beyan eden bu topluluğun gezi esnasında sergiledikleri bazı davranışlar Beard için masumiyetin yitirilişiyle eşdeğerdir:

Odada dört gün önce, bütün eşyanın numaralı askılara ve onların altına konulduğu bir düzen vardı. Sınırlı kaynakların eşit paylaşıldığı, çok da geçmişte kalmamış altın bir çağ. Şimdiyse harabeye dönmüştü. (...) Soyunma odasından çok daha büyük olan dünyayı nasıl kurtaracaklardı acaba? (*Solar*, s.94)

McEwan benzer bir eleştiriyi Beard ve bazı profesörlerin verdikleri bilimsel bir konferans esnasında takındıkları tavırlardan ötürü basın dünyasına da yöneltir ve onları ciddiyetten yoksun olmakla niteler:

Görevlerinin ciddiyetinden, çekişme ve skandal yoksunluğundan bunalmış gazetecileri soru sormaya davet etti. Bunca fizikçinin karşısında kim durabilirdi ki? Sorular sıkıcı, cevaplar özenliydi. Proje baştan aşağı insanı ağlatacak denli önemliydi. Ne demeye uzun uzadıya yazıp hükümete destek versinlerdi ki? (*Solar*, s.152)

Ekoleştiril Literatüre Yapılan Katkı

Sessiz Bahar'ın giriş kısmında Albert Schweitzer'in "*İnsanlar geleceği görme ve önlem alma yeteneklerini kaybettiler. Dünyayı yok ederek kendi sonlarını hazırlıyorlar*" sözlerine yer vererek başlayan Carson, "*Göllerin sazlıkları kurumuş / Ve hiç kuş civıltısı yok*" dizleriyle de okurun dikkatini hangi yöne çekeceğine dair ipucu verir.

Yaşamı boyunca gerek yazdıkları ve söyledikleri gerekse de kurucusu olduğu 'Clean Air Act' (Temiz Hava Hareketi) ve 'Wilderness Act' (Vahşi Doğa Hareketi) aracılığıyla doğanın sesi olma çabasında olan Carson, John Burroughs Doğa Yazarlığı Madalyası, Henry Grier Bryant ve New York Zooloji Topluluğu Altın Madalyası başta olmak üzere çok sayıda ödül almıştır.

Oppermann'a göre ekolojisinin birinci dalgasının ortaya çıkması ve şekillenmesinde "*Amerikalı biyolog Rachel Carson'ın 1962 yılında yayımlanan ve toprakta kullanılan DDT'nin tüm canlılara verdiği zararı gündeme getiren Silent Spring [Sessiz Bahar] adlı kitabı, en önemli kaynaklardan biridir*" (Oppermann, 2012: 20). Ayrıca çevre etiği ve etik bilincin oluşmasına kaynaklık eden eserler sıralanırken Rachel Carson'ın *Sessiz Bahar*'ı ve Paul Ehrlich'in 1968'de yayınlanan *Nüfus Bombası* adlı eserin anılması da Carson'ın ekolojistiye yaptığı katkılardan biri olarak gösterilebilir.

Ekoleştiril kuramının çıkış noktası olarak kabul edilen doğa yazınının ortaya çıkması ve gelişmesinde yadsınamaz katkıları olmasının yanında Carson'ın asıl başarısı *Sessiz Bahar*'ın yayımlanmasından iki sene sonra Doğa Kanunu'nun çıkartılmasına öncülük etmesidir.

Böcek ilaçlama programları ve kimyasallara karşı verdiği mücadelelerden ötürü “Carson doğal olarak ilaç endüstrisi ile tarım bakanlığı yetkililerinin müthiş bir tepkisini almış olsa da yılmadan sürdürdüğü mücadelesi etkisini göstermiş, Amerikan halkının büyük ilgisini çeken bu uyarılara Amerikan Kongresi de duyarlı davranmış, kısa sürede DDT ve ardından benzeri klorlu hidrokarbonlar yasaklanmıştır. Olay DDT’nin yasaklanmasıyla da kalmamış, 1970 yılında ABD’de Çevre Koruma Kurumu “EPA” kurulmuştur. Birleşmiş Milletler bünyesindeki Çevre Programı UNEP’in kuruluşu da 1972 yılıdır” (Çetiner, 2012: 20).

Amerika Birleşik Devletlerinde 1993-2001 yılları arasında başkan yardımcılığı görevini yürüten Al Gore’un Carson hakkında oldukça önemli bir konuşma yapmış olması da Carson’ın önemli bir konumda olduğunu göstermesi için önem arz etmektedir. Buna göre Gore, *Sessiz Bahar*’ın etkisinin *Tom Amca’nın Kulübesi*’ninkine denk olduğunu ve her ikisi kitabın da Amerikan toplumunu değiştirmeyi başarmış nadir kitaplar arasında olduğunu söyler:

Rachel Carson’ın etkisi *Sessiz Bahar*’ın özel ilgi sınırlarının ötesine taşıdı. O bizim; modern uygarlığın şaşırtıcı derecede yitirdiği temel fikre yeniden dönmemizi sağladı: insanoğlu ile doğal çevre arasındaki karşılıklı ilişki. Bu kitap tartışılmaz biçimde çağımızın en önemli konusunu aydınlatan bir ışık huzmesidir. (...) Onun yaptıkları, onun aydınlattığı gerçek, onun özümsettiği bilim ve araştırma, pestisitlerin kullanılmasının sınırlandırılması için güçlü dayanaklar sağlamakla kalmadı aynı zamanda bir kişinin nasıl bir fark yaratabileceğini ortaya koyan güçlü bir kanıtını da oluşturdu. (Carson, 2011: xxvi)

Eserleri tüm dünyada çok satanlar listesinde yer alan ve filmlere uyarlanan, çağdaş edebiyatın büyük yazarlarından Booker ödüllü Ian McEwan ise *Sessiz Bahar*’ın yayımlanmasından yaklaşık elli yıl sonra yazdığı *Solar*’la başarısını pekiştirmiştir.

Küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunun ciddi olarak tartışıldığı günümüzde böyle bir eseri kaleme alarak bu konunun tekrar gündemde kalmasına katkı yapan McEwan’ın asıl başarısı bunu ironik ve eleştirel bir kaçış açısıyla yapmasıdır. Neredeyse her kesimin yapılan eleştirilerden nasibini aldığı bu eserde akıllarda kalan en temel husus, konunun ciddiyetine karşılık sorumluluk alması gereken belirli çevrelerin sorunun çözümüne ilişkin sorumsuz, ilgisiz ve ciddiyetten yoksun olmalarıdır. Bunun yanı sıra neredeyse yayımlandığı her ülkede çok satanlar listesine girerek doğa konulu bir eserin milyonlarca okura ulaşmış olmasını sağlaması da McEwan’ın bir diğer önemli başarısı olarak görülebilir.

Sonuç

Temelde sadece çevre bilimlerinin araştırma konusu olan çevresel felaketlerin disiplinlerarası bir yaklaşım sonucunda edebiyatın da çalışma alanı hâline gelmesiyle birlikte ekoeleştirici olarak adlandırılan, çevre ile edebiyatı birleştiren bir disiplin ortaya çıkmıştır. Bu açıdan ele aldığımız *Sessiz Bahar* ve *Solar* isimli eserler, ekoeleştirici kuramına kaynaklık edebilecek nitelikte önemli eserlerdir.

Carson, *Sessiz Bahar*'da ot ve böceklerle karşı kullanılmakta olan çeşitli kimyasal veya zehirlerin doğal yaşam üzerindeki ölümcül etkilerini dile getirerek bu durumun neden olabileceği felaketleri neredeyse ekosistemin tüm parçalarında ayrı ayrı analiz eder.

Öncelikle DDT, DDD, piretozu, retenonarsenik, alkil/organik fosfat klordan, heptaklor, klorlu naftalin, dieldrin, aldrin, endrin, alkil/organik fosfatlar, parathion, malathion, dinitrofenol, pentaklorofenol, aminotriazol/amitroldan gibi böcek ilaçları ve ot kırıcıların kimyasal içerikleri, ne şekilde ve nerelerde kullanıldıklarına dair bilimsel bilgiler veren Carson, verdiği çok sayıda örnek vaka aracılığıyla bu ilaçların ne gibi zararları olabileceğini ortaya koymaya çalışır. Konuyla ilgili çok detaylı, bilimsel nitelikli bir ön hazırlık yaptığı anlaşılan Carson, elde ettiği bilimsel veri ve analizleri kategorize etme yoluna giderek söz konusu ilaçların insan sağlığı başta olmak üzere deniz, göl, akarsu, yeraltı suları, ağaç, ot, kuş ve böcekler üzerindeki zarar ve etkilerini ayrı ayrı ele alır. Bunu yaparken de biyolog olmasının verdiği bilgi ve birikimden faydalanarak ele aldığı her başlık için onlarca türden bahseder.

Solar'da ise McEwan, küresel ısınma, iklim değişikliği, eriyen buzullar ve alternatif enerji kaynakları gibi çevresel öğeleri romanın kurgusal olanakları içerisinde ele alarak eserinin kurgusal/edebi yönünü göz ardı etmeden çeşitli çözüm önerini sıralar.

Çalışmamızda incelenen romanlar ekoeleştirici nitelikleri açısından ele alınan çevresel sorunlar ve ekoeleştirici kapsam, çevre sorunlarına ilişkin öne sürülen çözüm önerileri, doğaya yazını açısından kullanılan dil ve ekoeleştirici literatüre yapılan katkı gibi ölçütler kullanılarak karşılaştırılmıştır. Buna göre *Sessiz Bahar*'da yazar sadece ekoloji ile ilgili sorunlarla sınırlı kalmayıp biyoloji, patoloji, fizyoloji, genetik ve biyokimya gibi disiplinlerden de yararlanmış ve oldukça kapsamlı bir ekoeleştirici bakış açısı oluşturmuştur. Nitekim Carson, eserinde hücrenin bozulan yapısı, gen mutasyonu, enzimler, sinir sistemi, üreme, kanser; su, hava ve toprak kirliliği, ot ve böcek ilaçları, sentetik olan veya olmayan kimyasallar, arsenik, radyasyon, kanserojenler gibi sayılamayacak kadar çok kavramı detaylı bir şekilde ele almıştır. Bu yönüyle *Sessiz Bahar*'ın sera gazlarının kontrolsüzce

salınımı, havanın kalitesinin bozulması, eriyen buzullar, fosil yakıtlar, alternatif enerji kaynakları ve iklim değişimi ile sınırlı olan *Solar*'dan konu dağarcığı ve ekoeleştirel içerik bakımından çok daha kapsamlı olduğu söylenebilir.

Çevresel soruna ilişkin her iki yazarın da bir takım çözüm önerileri geliştirdikleri görülmektedir. Kimyasal ve zehirlerin insan sağlığı başta olmak üzere ekosistemde bulunan canlıların büyük bir bölümüne zarar verdiği düşüncesinden hareket eden Carson, böcek ve ot mücadelesinde kullanılan yıkıcı yöntemlerin bırakılmasıyla çevresel felaketlerin önlenebileceğini düşünür. Buna göre Carson, doğal güçlerin, cinsel olarak çekici olan maddelerin ve zehirlerin değişik bileşimlerin, ultrasonik ses dalgalarının, çeşitli mikroorganizma türlerinin, doğal yollardan elde edilen virüslerin böceklerle mücadelede kullanılabileceğini vurgular.

McEwan, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin ortadan kalkması için bu çevresel sorunları ortaya çıkaran etmenlerin değiştirilmesi gerektiğini düşündüğünden eserinde öne sürdüğü çözüm önerileri bu mihverdedir. Eserinde güneş, hidrojen, rüzgâr gibi alternatif ve güvenli enerji kaynaklarına yönelmenin avantajlarından; kömür, petrol ve gaz gibi doğaya zarar veren klasik enerji kaynaklarının da zararlarından sürekli dem vuran yazar, romanın başkişisi Beard aracılığıyla bazı radikal çözüm önerileri geliştirir. Eserde güneş ışığının kullanılmasıyla suyun hidrojen ve oksijene ayrılmasını sağlayan yapay fotosentez, rüzgâr türbini ve güneş panellerinin kullanılması gibi yöntemlerin yanı sıra satır aralarında yosundan hidrojen, genetiğiyle oynanmış mikroplardan uçak yakıtı; güneş ışığından, rüzgârdan, dalgalardan, selülozdan, ev atıklarından elektrik üretme, havadaki karbondioksiti temizleyip yakıtla dönüştürmeye kadar pek çok yöntemin kullanılabileceği vurgulanmıştır.

Bilimsel çok sayıda bilgiye, tanımlamalara, sayısal verilere, örnek vakalara yer verildiği için *Sessiz Bahar*'da didaktik anlatımın ağır bastığı bu nedenle de Carson'ın eserinin estetik ve edebi yönünü güçlendirmek için lirik ve pastoral ifadelerle yer verdiği görülür. Carson'ın aksine McEwan, eserin anlatımında teknik ve bilimsel bilgiler, sayısal veri, tanımlama ve açıklamalara başvurmaz. Çevresel sorun olarak gördüğü konuları ustalıklı metnin satır aralarında kurgusal bir düzlemde ipuçlarıyla sezdirir.

McEwan'ın estetik-bilimsel denge konusunda *Solar*'da kimi gerçek kişi ve hadiseleri eserin içine serpiştirerek Carson'ın lirik parçalarla bilimsel söylemini yumuşatmaya çalışmasına benzer bir yola başvurur. Bu yönleriyle hem edebiyatın estetik yönünü hem de bilimin gerçekliğini gözeten Carson ve McEwan'ın estetik ile bilimsellik

arasında bir denge kurmaya çalışarak ekoeleştirel yazının en temel özelliğini benimsedikleri söylenebilir.

Son olarak yazarların ekoeleştirel literatüre yaptıkları katkı söz konusu olduğunda Carson'un McEwan'a oranla çok daha önde olduğu söylenebilir. Zira doğa yazını, çevre etiği ve derin ekoloji gibi ekoeleştirel yaklaşımların kurulmasında ve Amerika'da çıkan çevreci yasalarla DDT ve klorlu hidrokarbonların yasaklanmasında Carson, önemli bir role sahiptir. Küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunun ciddi olarak tartışıldığı günümüzde Booker ödüllü McEwan'ın *Solar*'ı kaleme alarak bu konunun milyonlarca okura ulaşmış olmasını sağlaması da McEwan için önemli bir başarı olarak addedilebilir.

Kaynakça

- Abrams, M. H. and Harpham, G. G. (2009). *A Glossary of Literary Terms*. Canada: Wadsworth Cengage Learning.
- Akıllı, S. ve Şahiner, M. (2013). Yeşil Bir Bakış Açısından Edebiyat Eleştirisi: Eko-Eleştiri, *Kırsal Çevre Yıllığı*, Kırsal Çevre Ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği, Ankara. ss. 7-16.
- Aksoy, Ö. (2014). *Oktay Rifat'ın Şiirlerinde Doğa Farkındalığı: Çevreci Eleştiri Işığında Bir Okuma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Birkerts, S. (1996) *Only God Can Make a Tree: The Joys and Sorrows of Ecocriticism*. *The Boston Book Review*. 06.01.2018. <http://www.asle.org/wp-content/uploads/ASLE_Primer_Birkerts.pdf>.
- Branch, M. (1994). Ecocriticism: The Nature of Nature in Literary Theory and Practice. *Weber Studies*, 11(1), p.41-45.
- Carson, R. (2011). *Sessiz Bahar*. (çev. Ç. Güler). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Çetiner, S. (2012). Sessiz Bahar Ne Diyor(du)?: *TarlaSera*, 18-21.
- Evernden, N. (1996). Beyond Ecology. C.Glotfelty and H. Fromm (Ed.). *Ecocriticism Reader*. Athens: Georgia UP, 92-104.
- Glotfelty, C. and Harold F. (Ed.) (1996). *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Athens, Georgia: The University of Georgia Press.
- Heise, Ursula H. (1997). *Science and Ecocriticism*. *The Boston Book Review*. 06.1.2018, <http://www.asle.umn.edu/archive/intro/heise.html>.
- Kroeber, K. (1994). *Ecological Literary Criticism*. New York: Columbia UP.

- Love, Glen A. (1996). Revaluating Nature: Toward an Ecological Criticism. C. Glotfelty and H. Fromm (Ed.). *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Athens, Georgia: The University of Georgia Press, p. 225-241.
- Manes, C. (1996) Nature and Silence. C. Glotfelty and H. Fromm (Ed.). *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Athens, Georgia: The University of Georgia Press, p. 15-29.
- McEwan, I. (2010). *Solar*. (çev. K. Güney). İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Oppermann, S. (2009). Ekoeleştiri (PEN Türkiye'nin "GreenPEN" projesi bağlamında 17 Nisan 2009'da düzenlenen paneldeki sunum)
<http://www.pen.org.tr/files/GreenPEN%20Ekoeleştiri%20Prof.%20Dr.%20Serpil%20Opperman.pdf>
- Oppermann, S. (2012). Ekoeleştiri: Çevre ve Edebiyat Çalışmalarının Dünü ve Bugünü. S. Oppermann (Ed.). *Ekoeleştiri Çevre ve Edebiyat*. Phoenix Yayınevi, s. 9-58.
- Özdağ, U. ve Alpaslan, G. G. (2010). Türkiyat Araştırmalarında Yeni Bir Alan: Çevreci Eleştiri. *3.Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. II, 641-651.
- Slovic, S. (1999). Giving Expression to Nature. *Environment* 41 (2): 25-32.
- Temel, Ö. P. (2010). Ekoeleştiri Kuramı Işığında Stefano Benni'nin Margherita Dolcevit ve Terra Adlı Eserlerinde Vurguladığı Doğa Ögesi ve Yazarın Çevreci Düşünceleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- White, L. Jr. (1996). The Historical Roots of Our Ecological Crisis. C. Glotfelty and H. Fromm (Ed.). *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. Athens, Georgia: The University of Georgia Press, p.3-14.

